

Світ, захований під снігом

Урок 96

1. Яка видалася зима цього року? Поговоріть у групі про ваші яскраві зимові враження, вживайте художні образи та порівняння, щоб влучніше передати свої почуття.
2. Прочитай вірш та уяви те, про що в ньому йдеться.

Пряля

Сидить пряля та й **пряде** —
сніг іде — іде — іде —
нитка рветься де-не-де —
а вона пряде й пряде.
Вже напряла хуртовин
на шапки для верховин,
на **сувої** полотна,
на завіску для вікна,
на хустину й укривало —
мало — мало — мало — мало —
сніг іде — іде — іде —
а вона пряде й пряде...

Ліна Костенко

3. Чи збудив цей вірш твою уяву? Які саме образи перетворили звичайний снігопад на казку? Що це за "пряля", "шапки", "укривало"?
4. Простеж, які слова повторюються у вірші. Яке враження справляють повтори?
5. Уяви, що ти записуєш цей вірш із пам'яті й сумніваєшся, як написати слова: "Верховина чи верховина?", "Укривало чи укревало?". Які перевірні слова допоможуть тобі визначити правильне написання?

6. Прочитай іще один вірш про снігопад. Чи такий самий настрій він навіває?

Обурений!

Лапатий сніг ла-падає,
лопату засипа —
нехай його лопатою
ніхто не зачіпа...

Я був би теж обурений,
якби на стежку ліг —
а тут мене пожбурили
лопатою у сніг!

Іван Андрусяк

7. Які слова в першій строфі звучать подібно? Яке слово поет змінив, щоб воно теж стало схожим на них? Прочитай цю строфу кілька разів, відчуй її мелодійність.
8. Як гадаєте, чи справді сніг обурюється, коли його відкидають лопатою? Чи, може, це його тішить? Уявіть та опишіть, які емоції відчуває сніг, коли з нього ліплять, риють у ньому хід або протоптують стежинки.
9. Прочитай білий вірш і знайди в ньому художній образ, який описує сніг.

Що там?

Біла шапка-невидимка
світ земний сховала.
Т-с-с, отам під нею
дерева сплять,
ведмідь спить,
їжак спить,
кущі сплять,
мурахи сплять,
а підсніжник
вже прокидається.

Ганна Остапенко

10. Вигадайте власний художній образ снігопаду. Складіть і запишіть із цим образом вірш або розповідь.

1. Згадайте, які твори про зимове життя тварин і рослин ви читали, і розкажіть про них одне одному.
2. Прочитай про тривожні події в зимовому лісі.

Конфлікт

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Гарно взимку в лісі. Особливо, як сонечко ясно світить, а вітерець здуває з дерев сніжинки-іскорки.

На галявині годівниця стоїть. Біля неї Лось, не кваплячись, жує березовий віник. Із-за куща **бересклéту** двійко кізок виглядають, черги своєї чекають, однак вуха насторожі. І даремно: неподалік щось тріснуло, почулося підозріле шарудіння. Кізок наче вітром здуло. Лось і собі голову підвів, відчув дух хижого звіра і подався **підтюпцем** подалі од небезпеки.

На галявину вийшов Вовк, побачив годівницю.

— Знову люди здобич мою підгодовують. Так ось чого наздогнати нікого не можу. Ще б пак: вони ситі, а я голодний...

Розгніваний Вовк став розкидати по всій галявині віники, од годівниці що тільки можна поодривав.

— Перепаде тобі від Озивайка! — прострекотіла Сорока.

— Від лісовика? — зневажливо промовив Вовк. — Знайшла ким лякати. Нехай він мене боїться — сильнішого від мене звіра у цьому лісі не було й нема, що хочу, те й роблю!

— На розбій ти **мастáк**! А ось Озивайко — справжній хазяїн лісу. Він усіма порядкує, оберігає од напасті. А які завзяті помічники з'явилися в нього!

— Діти — Озивайкові помічники? — перепитав Вовк. — Оце насмішила. Та вони ж тільки й здатні, що гнізда видирати та з рогатки когось підстрелити...

— Діти, що тут бувають, добрі, — заперечила Сорока. — **Юннáтами** звуться. Це вони годівнички зладнали для звірів і птахів.

Вовк люто блимнув на Сороку та й пішов собі.

...Побачивши розламану годівницю, Озивайко взявся за молоток. За роботою він і не помітив би Вовка, який повернувся на галявину. Добре, що Сорока попередила!

— Порядки наводиш! — відкрив пащу Вовк. — Кидай молоток! Де це видано, щоб лісовики людям допомагали?

— Бо вони звірам і птахам друзі, — відказав Озивайко.

— Усе, що тут люди спорудять, розвалю! — рикнув Вовк. — Люди — наші вороги, вони ліс занапащають...

— Серед людей багато його охоронців!

— Ага! Так ти зрадник! Ось я тебе провчу!

Вовк стрибнув до Озивайка. А той сплеснув у долоні — і нема його! Вовк аж закрутився на місці, а лісовичок уже з іншого боку гукає. Довго **збиткува́вся** Озивайко над Вовком, аж доки той упав, знесилений, язика висолопивши.

— Ну, стривай, розповім про твою зраду найстаршим лісовикам, — сказав Вовк і поплентався з галявини, а Озивайко знову взявся до роботи.

3. Яким ти уявив/уявила Озивайка? Намалюй його.

4. Чи розумієш ти емоції Вовка? Випиши з тексту прикметники, які його характеризують.

5. Влаштуйте дискусію. Одна група обстоюватиме твердження “Люди — вороги природи”, а інша — “Люди — друзі природи”. Скористайтеся аргументами з тексту й доберіть власні.

1. Прочитай назву наступного уривка. Як гадаєш, що робитиме Озивайко? З якими новими персонажами ти познайомишся? Перевір свої припущення, прочитавши текст.

Ліс відкриває дітям секрети

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайку, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Юннати йшли лісом і невдовзі потрапили на засніжену галявину, посеред якої стояла розлога ялина. На темно-зеленому тлі хвої виблискували шишки. Сніг під ялиною був геть усіяний бурштиновими лусочками.

— Білчина робота, — здогадався Петько.

— А онде її гніздо, — зраділи діти, побачивши високо на ялині кулясту споруду.

— Гніздечко у білки затишне, зроблене з гілочок, лишайників, моху, сухої трави. Усередині вистелене шерстю і пір'ям, у ньому вона пересиджує дощі, морози і заметілі, — розповідає Озивайко. — А про те, що ця зима буде лютою, білка мені ще восени підказала. Знаєте, як? Бо чимало запасла горішків і гніздо добре утеплена.

Невдовзі дісталися річки: лід аж виблискував на сонці. Підійшли до ополонки. Щоб одразу не замерзла, хтось поклав у воду пучок очерету. Петько відгорнув його, і на дітей холодно глянуло крижане око річки.

— Хто ж тут зробив ополонку? — здивувався.

— Моя робота! — усміхнувся лісовичок. — І далі є.

— Навіщо?

— Найперше — щоб риба не задихнулася. А ще тут видра

живе. Крізь ополонки їй легше на лід виходити, а вона любить свіжим повітрям подихати.

Діти юрмилися біля ополонки, і раптом побачили довгасте тіло звірятка. Видра швидко пливла до них.

— Ну й хвостяра в неї! — промовив Ігор.

Цього було досить, щоб видра розвернулася і попливла геть. Тоді всі побачили кілька вмерзлих у лід равликів.

— Не встигли, напевно, впасти на дно, тепер загинуть, — пожалів хтось молюсків.

— Не пропадуть, — заспокоїв Озивайко. — Навіть отак вони добре перезимують...

Ігор дедалі частіше поглядав на годинник.

— Уже час? — зрозумів Озивайко. — А чому ви сьогодні звірам і пташкам корму не принесли? Багато їх гине від голоду.

Діти зніяковіло глянули одне на одного.

— За графіком нам завтра до годівничок іти, — пояснив Петько. — Сьогодні просто екскурсія до лісу.

— Його мешканцям треба їсти щодня, а то й кілька разів на добу, інакше замерзнуть, — сумно промовив Озивайко. — Домовмося: ви приносьте корм, а по годівничках я його сам розкладатиму. Згода?

2. Що робили діти в лісі? Чи ти знаєш когось, хто відвідує гурток юннатів? А тобі цікаво досліджувати природу?
3. Які секрети лісу повідав дітям Озивайко? Чи могли вони залишитися невидимими для тих, хто не знає зимових звичок тварин?
4. Випиши з тексту слова, що створюють художні образи, і підпиши частини мови.
5. Знайдіть слово із суфіксом, завдяки якому ми уявляємо названий об'єкт великим. Випишіть це слово, виділіть корінь, суфікс, закінчення. Уявіть цей об'єкт маленьким і за допомогою іншого суфікса утворіть нове слово. Також розберіть його за будовою.

1. Прочитай продовження казки про лісовичка.

Несправедливий вирок

За казкою Анатолія Давидова

“Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди”

Якось уранці Озивайко порався в лісі. Аж гульк — гості до нього йдуть: два найстарших лісовики. Зрадів їм Озивайко невимовно.

— А ти не дуже скачи перед нами, — пригасив його радість один з них. — Прийшли ми, щоб покарати тебе за зраду! Бо **злігався** ти з одвічними нашими супротивниками, що ліс обдирають, як липку. Замість того, щоб їх відлякувати, принаджуєш сюди.

— Не злі вони люди, дідусю! І багато допомагають: пташок і звірів підгодовують...

Та найстарші лісовики були невблаганні.

— Зібрання вирішило позбавити тебе сили лісовикової. Відтепер живи так, як люди, яким ти повірив. А про ліс дбай!

І зникли. Немовби й не було їх.

Пожурився Озивайко, та нічого не вдієш. Вирішив до борсуків навідатися. Хотів **навпрошкі** болотом іти, куди там, — грузне! “Ось що таке — «позбавити сили лісовикової», — гірко усміхнувся сам до себе і пішов сухим лісом. — Раніше йшов — гілки одхилялися, а тепер так і намагаються по очах хвисьнути”.

Іде Озивайко й не відає, яка ще біда підстерігає. Вовк за ним по п'ятах крадеться.

— Отепер тобі, Озивайку, не минути лиха! — хрипить. — Ось коли я тебе провчу.

Тільки-но Вовк хотів стрибнути, — над його головою Сорока зацокотіла, про небезпеку сповіщаючи. Почув Озивайко, обер-

нувся рвучко. Бачить — Вовк лаштується до стрибка. Сплеснув у долоні. Раз, другий! І знову зрозумів, що то значить “позбавити сили лісовикової”. Не зміг стати невидимим.

— Плеши, дурню, в долоньки, — зареготав Вовк. — Зараз я тебе їсти почну!

А Озивайко підстрибнув щосили і вчепився в дубову гілку. Заліз на дерево.

— Злазь. На чесний двобій тебе кличу! — заволав Вовк.

— Теж мені, чесний. У тебе гострі зуби, а я зовсім без зброї...

— Сидітиму, доки не впадеш із голоду!

У цей час почулися людські голоси. Вовк злісно блимнув на Озивайка:

— Все одно не втечеш од мене! — і подався геть.

2. Поміркуй, як може закінчитися ця казка. За бажання завітай до бібліотеки та прочитай її та інші оповідання Анатолія Давидова про природу.

3. Домовтеся, хто з вашої групи випише з тексту іменники у множині, а хто — в однині (жіночого, чоловічого та середнього роду). Висловіть припущення, яких слів має бути найбільше, а потім перевірте.

4. Зробіть стіннівку “Життя лісу взимку”. Нехай кожен запише та проілюструє один факт і прикріпить свій аркуш на спільний плакат.

Знайомся: автор

Анатолій Давидов народився на Сумщині 8 лютого 1938 року, помер 5 січня 2002 року.

Він дуже любив природу й умів цікаво розповідати про неї, працював учителем біології та керував гуртком юннатів. Чи є у твоєму житті людина, яка відкрила тобі красу й таємниці природи?

Снів небачений світ

Урок 101

1. Розкажіть про дивовижні сни, які вам колись наснилися.
2. Прочитай вірш про ведмежа, яке не хотіло спати.

В лісі є зелена хата

В лісі є зелена хата,
там поснули ведмежата.
А найменший — вереда —
сивій мамі набрида.
Каже: “Я не хочу спати,
утечу вночі із хати,
коли меду не даси,
риби, сала, ковбаси!”.
“Люлі-люлі, треба спати, —
над синком шепоче мати. —
Як заснеш — тобі усе
сон в корзині принесе”.

Платон Воронько

3. Чи не нагадує тобі ведмежа деяких дітей? Як інакше могла відреагувати мама на прохання сина?
4. Іноді вірші називають за першим рядочком, як тут. Добери до вірша П. Воронька інший влучний заголовок.
5. Як ти гадаєш, чи сняться сни тваринкам? Прочитай вірш.

Зимовий сон

Взимку снилися корові
луг і трави в нім **шовкові**,
ще й дівча золотокосе
і білявий хлопчик **босий**.

А проснулася — зима,
і **всього** цього нема...
Та зате так пахне сіном
і малим телятком — сином.

Віра Правоторова

6. Чи гарні сни бачила корівка? Чи приємно було їй прокидатися? Чому?
7. Зверни увагу на наголос у виділених словах. Склади з ними речення та прочитай уголос. Перевір, чи правильно ти наголуеш ці слова.
8. Прочитай вірш-безкінечник. Чим особливі такі вірші?

Кішечці сняться примирення з песиком.
Песику сняться прогулянка з Лесиком.
Лесику сняться пиріг абрикосовий,
з'їдений вчора з сусідкою Зосею.
Зосі наснилась прочитана книжечка.
Просто на книжечці спить собі кішечка.
Кішечці сняться примирення з песиком...

Леся Мовчун

9. Випиши з вірша іменники — назви істот. Чи є серед них власні назви? Як вони записані?
10. Склади і запиши текст-безкінечник про те, що кому сняться у тебе вдома. Які власні назви використаєш? Як писатимеш їх?
11. Обери один з віршів і намалюй до нього серію малюнків-підказок. Тричі прочитай поезію вголос, а потім спробуй розповісти з пам'яті.

1. Пофантазуйте разом, звідки беруться сни. Намалюйте свою версію.
2. Зверни увагу на назву повісті, уривок із якої ти читатимеш. Що спільного у слів “великий” і “велетень”? Як називаються такі “слова-родичі”? Якими були велетні в інших прочитаних тобою творах — дружніми чи небезпечними?
3. Прочитай уривок про дівчинку Софію, яка опинилася у казковому світі велетнів.

Сонолови

За повістю Роальда Дала “Великий Дружній Велетень”

Великий Дружній Велетень поставив на землю валізу і нахилився так низько, що його обличчя опинилося на одному рівні з личком Софії.

— Відтеперно ми сидіти тихісі-тихусі, як манюні мишастики, — прошепотів він.

Софія кивнула головою. Великий Дружній Велетень дістав із валізи кілька порожніх скляних банок. Поставив їх на землю, відкрутив покоришки і випростався на весь зріст. Його голова була тепер аж десь угорі й ховалася у мряці. У правій руці він тримав довжелезний сачок.

Софія, дивлячись угору, побачила, як закрутилися вуха Велетня. Вони мовби відокремилися від голови і легенько розгойдувалися.

Раптом ВДВ подався вперед, високо підстрибнув і спритно змахнув сачком, розтинаючи мряку.

— Піймав! — голосно крикнув він. — Баночку! Баночку! Хутко-хуткісімо!

Софія підняла банку і простягла її велетню. ВДВ опустив са-

чок, обережно переклав з нього в банку щось абсолютно невидиме і спритно накрив банку долонею.

— Покоришку! — прошепотів він. — Хуткісімо!

Софія простягла покоришку і велет міцно її закрутив. ВДВ був надзвичайно збуджений. Він приклав банку до вуха й уважно прислухався.

— Це ляльний кліпунчик! — прошепотів він тремтячим від хвилювання голосом. — Це... це... це... це навіть ліпніше. Це візіяна! Це золотиста візіяна!

Софія оторопіло дивилася на нього.

— Ой боже-дайбоже! — захоплено промовив він. — Ох і пощасливить якомусь мовлятку, коли я вдмухну цей чудесенний сон у його спаленьку!

— Це справді гарний сон? — поцікавилася Софія.

— Гарний сон?! — заволав ВДВ. — Та це ж золотиста візіяна! Я не частотно її ловити! — він простяг Софії банку і сказав: — А тепер завмири. Гадаю, нині можна спіймати цілий рій візіянок.

Він знову випростався в тумані, наготувавши сачок.

4. Чи зрозумілою була тобі велетнева мова? Прочитай уголос його репліки. Як вони звучать: лячно чи по-доброму? Знайди слова, які схожі на українські, але насправді не існують.
5. Чи можете знайти в репліках Велетня іменники? За якими ознаками ви їх упізнали? Випишіть їх і виділіть закінчення. Зверніть увагу, як іменники змінюють свої закінчення, поєднуючись у реченні з іншими словами.

Мишастики, баночку...

6. Чи хотілося б тобі побачити “ляльний кліпунчик” чи “золотисту візіяну”? Придумай свою чудернацьку назву для сну.
7. Що означає скорочення “ВДВ” у тексті?

1. Прочитай продовження казки про ловіння снів.

Що розтроює велетня

За повістю Роальда Дала "Великий Дружній Велетень"

Коли й другий сон було надійно сховано під покришкою в баночці, ВДВ приклав її до вуха.

— Ой, ні! — вигукнув він. — Краще б мені вечерювати блохастими личинками і кремлюцькими колорадами!

— Що трапилося? — здивувалася Софія.

— Жахомастик! — залементував він з болем і обуренням. — Ой-йо-йой, рятуйте наші груші!

— Що ви маєте на увазі? — розгубилася Софія.

— Ой, гамселяйте мої окуляри! — волав він, розмахуючи банкою. — Я долати такий шлях, щоб упіймати золотаві сони, і що ж я зловляти?

— А що ви зловили?

— Я зловляти жахомахнющого жахомастика! — вигукнув він. — Це не просто поганючий сон! Це гіршіше! Це кошмаріон!

— Ой, божечку! — забідкалася Софія. — І що ж ви з ним зробите?

— Я ніколи-преніколи його не випускати! — крикнув ВДВ. — Бо інакше якесь бідолашне мовлятко може побачити щонайтхоренніший кошмаріон!

— Кошмари — це найгірше, — погодилася Софія. — Колись я прокинулася від кошмару в холодному поті.

— Після жахомастика ти прокидатися в крижаному верещанні, аж зуби ставають дибки! Від нього кров у жилах замерзувати, як бурульки.

Софія пильно втупилася в банку і вигукнула:

— Ой, я теж бачу! Там щось ворухиться! Але ж ви казали, що сні невидимі.

— Вони невидимі, допоки їх не зловляти.

Софія змогла розгледіти в банці невиразні червоняві обриси

напівпрозорої істоти, подібної на суміш газової бульки і драглистого пухиря.

— Він б'ється об стінки! Хоче вирватись!

ВДВ заходився ховати банки назад у валізу.

— Це все? — здивувалася Софія. — Ми вже йдемо?

— Мене так потрясати цей жахомастик, — відповів ВДВ, — що я дуже-байдуже розтроївся і роздвоївся. Сонополювання на сьогодні себе закінчили.

Переклад з англійської Віктора Морозова

2. Якими словами ВДВ називає страшний сон? Випиши їх. До яких частин мови могли б належати ці слова? Визнач рід цих іменників і познач закінчення.

3. Як Велетень висловлює обурення?

4. Обери фрази, які можна сказати, коли ти дуже розлютився/розлютилася. Додай власні варіанти.

— От біда!

— Ой, гамселяйте мої окуляри!

— Хай йому грець!

— Оце халепа!

5. Придумайте інші різновиди снів, які міг зловити ВДВ. Запишіть їхні назви та описи на аркушах і складіть довідник снів.

Знайомся: автор

Роальд Дал народився 13 вересня 1916 року у Великій Британії. Помер 23 листопада 1990 року.

Під час Другої світової війни він служив військовим льотчиком в Африці, а потім присвятив своє життя літературі. Його твори одразу стали дуже популярними і серед дітей, і серед дорослих. Чи відомі тобі його романи "Чарлі та шоколадна фабрика", "Матильда"?

1. Поспостерігай, як слово “дівчинка” змінює свою форму у різних реченнях. Яка частина слова змінюється?

- ☀ Дівчинка Софія зустріла велетня.
- ☀ Дівчинки ніде немає.
- ☀ Велетень дав дівчинці напитися.
- ☀ У хатині велетня складно знайти дівчинку.
- ☀ Велетень подружився з дівчинкою.
- ☀ На дівчинці сиділи двійко метеликів.
- ☀ Дівчинко, іди-но сюди!

Іменники **змінюються за відмінками**.

В українській мові сім відмінків, шість із них відповідають на запитання, а один (кличний) — ні, його використовують у звертаннях.

Називний відмінок	Н. в.	Це хто? що?
Родовий відмінок	Р. в.	Немає кого? чого?
Давальний відмінок	Д. в.	Даю кому? чому?
Знахідний відмінок	Зн. в.	Знайшов кого? що?
Орудний відмінок	Ор. в.	Орудую ким? чим?
Місцевий відмінок	М. в.	Лежить на кому? на (у) чому?
Кличний відмінок	Кл. в.	Агов, ...

Зверни увагу, як скорочено позначають відмінки.

- 2. Поміркуй, які запитання ставлять до назв істот, а які — до назв неістот.
- 3. На яке запитання відповідає слово “дівчинка” у кожному реченні в завданні 1? Який рід має цей іменник?

4. Прочитай приклади відмінювання іменників чоловічого і середнього роду.

	Чоловічий рід		Середній рід	
Н. в.	хто?	велетень 	що?	вух
Р. в.	кого?	велетн я	чого?	вух а
Д. в.	кому?	велетн еві	чому?	вух ові
		велетн ю		вух у
Зн. в.	кого?	велетн я	що?	вух о
Ор. в.	ким?	велетн ем	чим?	вух ом
М. в.	(на) кому?	(на) велетн і	(у) чому	(у) вус і
		(на) велетн еві		
Кл. в.		велетн ю		вух о

- 5. Усно провідміній слова: “сон”, “курчатко”, “колискова”. Запиши в зошит відмінювання одного з цих слів так, як у попередньому завданні. Виділи закінчення.
- 6. Обговоріть, чи легко кожен із вас зазвичай засинає, які ритуали допомагають заснути. Чи співає вам хтось колискові? Чи чули ви колискові?
- 7. Послухай народну колискову “Гойда, гойда-гой, ніченька іде” у виконанні відомої співачки Ніни Матвієнко. Відчуваєш, як пісня змінює твій стан?

svitdovkola.org/um3/media15

- 8. Які особливі “колискові” слова та прийоми ти помітив/помітила в цій пісні? Прочитай один із куплетів пісні і випиши з нього іменник, вжитий у кличному відмінку.

Гойда, гойда-гой, ніч прийшла до нас,
діточкам малим спатоньки вже час.
Рости, хлопчику, з вишенькою враз,
хай не скупиться доленька для вас.

Наш театр

Хочете спробувати себе в ролі кліпмейкерів — майстрів, що створюють музичні **кліпи**?
Пропонуємо створити відеокліп до колискової!

- Об'єднайтеся в групи та визначте, яку колискову супроводжуватиме ваш ролик. Скористайтеся нашою добіркою або оберіть композицію на власний смак.

svitdovkola.org/um3/media16

- ▶ Віктор Павлік. Колискова
- ▶ Алла Мігай. Сонько-Дрімко
- ▶ Росава. Колискова
- ▶ Ніна Матвієнко. Українські народні колискові

- Послухайте композицію кілька разів, щоб запам'ятати текст і визначити, які персонажі та декорації будуть потрібні. Складіть списки.

Наприклад, для колискової, яку ви слухали на попередньому уроці, списки можуть мати такий вигляд.

Персонажі

- Дитинка (або лялька).
- Мама, тато, бабуся, фея солодких снів.

Декорації та атрибути

- Колиска.
- Нічне небо.
- Вишенька.

- Домовтеся, як саме ви ілюструватимете пісню: розіграєте в ролях, використаєте іграшки чи створите мальовані атрибути, які пересуватимете під музику.
- Підготуйте елементи костюмів чи паперові фігурки з держачками і проведіть репетицію. Рухайтеся плавно, неспішно, в такт мелодії. Подумайте про танцювальні рухи для себе або фігурок під час повторів і програвів у колисковій.
- За бажання додайте персонажів або фігури, про які не йдеться в тексті — зірки, місяць, сніжинки, хмарки тощо. Поміркуйте, як зробити їх цікавими для глядача.
- Покажіть свій "кліп" іншим групам. За бажання зніміть його на відеокамеру смартфона й покажіть батькам.
- Обговоріть у своїй групі, що було складно робити разом, що заважало реалізації ідеї, а що допомагало.

Хто шукає, той знайде

Урок 106

1. Прочитай розповідь про одну цікаву знахідку.

Сонячний камінь

За твором Лани Ра

“Моя країна — Україна. Щоденник котячих мандрів”

Це щоденник відомого мандрівника кота Воркота. Хто такий кіт Воркіт? Звісно, я! Завдяки своїй котячій енергії мені важко всидіти на місці. Ледачі коти кажуть, що нині заради мандрів не варто покидати затишну домівку. Адже є інтернет. Але віртуальна мандрівка — то геть не те! Лише коли торкнешся лапою прадавнього камінчика і вдихнеш пахощі пригод, отоді на власній шерсті відчуєш, що таке справжня подорож. Тож і вирушив я у мандри таємничою, легендарною і казковою Україною. А щоб нічого не забути, нотував усе у щоденник.

Повертаючись з однієї подорожі, зустрів я крота, що шукав бурштін.

— А навіщо тобі ці жовті камінчики? — питаю.

— Хочу сонце зібрати.

— Я чув оповідку, що це — сльози сонця.

— Звісно, сльози. Але не просто, а сльози кохання. Якщо зібрати намисто з бурштину й подарувати своїй коханій, сльози сонця оберігатимуть вашу любов. З давніх-давен бурштин клали під подушку, щоб захищав від злих духів. І це не тільки у нас. Наприклад, єгипетський фараон Тутанхамон мав корону, оздоблену бурштином.

— А фараони розумілися на істині, — підхопив я розмову. — Вся їхня цивілізація трималася на повазі до котів.

— Бога сонця Ра інколи зображали рудим котом.

— От хвостом відчував, що між мною і сонцем є зв'язок! — зрадів я.

— А ще у наших краях бурштин називали співочим каменем, — вів далі кіт. — Тому, хто має чисті думки і погляд чесний, прямий, камінь заспіває сонячні мелодії. Тримай-но, подарую тобі один камінчик, може, й тобі вдасться почути.

Я вирішив роздивитися подарунок. За декілька секунд уже був зачарований красою теплих відтінків. А коли підняв його до сонця... Я почув! Почув таємничу мелодію, що вигравала мільйонами сонячних відтінків. Не втримався і я — заспівав разом із бурштином.

Роблю собі приємний висновок: я — чесний кіт!

Цікавий факт. Нещодавно у Рівному відкрили перший в Україні музей бурштину. Тут зберігається шматок бурштину вагою майже 2 кілограми, а також унікальні фрагменти мінералу із застиглими комахами, що жили мільйони років тому.

2. Що допомагає читачеві пам'ятати, що оповідач і мандрівник — кіт, а не людина? Знайди відповідні фрази в тексті.
3. Придумайте і запишіть розповідь про мандрівку якоїсь тваринки та її цікаву знахідку. Не забудьте про фрази, які розкриватимуть бачення подій очима саме цього персонажа.
4. Знайдіть у тексті речення, де слово “бурштин” відповідає на запитання називного відмінка (хто? що?), і ті, де воно відповідає на запитання інших відмінків: знахідного (кого? що?), орудного (ким? чим?), родового (кого? чого?).
5. Запиши, як відмінюється слово “бурштин”, за зразком на с. 43. Познач закінчення.

1. Поміркуйте разом, що буває непомітним для ока, добре захищеним. Складіть мапу думок.

2. Прочитай статтю про справжні скарби.

Три запитання про коштовності

Чому золото вважають коштовним металом?

Золото — метал жовтого кольору. Він не дуже міцний, тому його легко обробляти. З одного грама золота можна вибити пластину площею пів квадратного метра. На відміну від інших металів, золото не чорніє на повітрі. Вочевидь, саме завдяки цій властивості люди ще в давнину почали його цінувати й використовувати як гроші.

Чому алмази блищать?

Алмази мають дві властивості, які роблять їх найкоштовнішими мінералами. По-перше, їхня міцність. Алмази — найтвердіший матеріал, тому їх часто використовують у виробництві. По-друге, неймовірна краса відшліфованих алмазів — діамантів. Необроблений камінь — непримітний. Майстри розрізають камінь і роблять огранування. Кожен діамант має щонайменше 58 граней — тому він так сяє.

Необроблений камінь — непримітний. Майстри розрізають камінь і роблять огранування. Кожен діамант має щонайменше 58 граней — тому він так сяє.

Де знаходять смарагди?

Раніше люди розрізняли дорогоцінні камені лише за кольорами. Усі червоні називали рубінами, зелені — смарагдами,

сині — сапфірами. Потім вони зрозуміли, що камені різняться твердістю. Тоді вартість коштовностей стала залежати не лише від кольору, блиску та доступності, а й від їх міцності.

Смарагди — найменш тверді дорогоцінні камені, але рідкісні, тому їх цінують. У давні часи смарагди видобували лише в Єгипті, а нині також у Північній та Південній Америці, Африці, Європі.

3. Що з прочитаного тобі вже було відомо? А що ти дізнався/дізналася нового? Запиши три нові факти в зошит.

4. В одному із записаних речень знайди іменники, постав до кожного запитання і визнач відмінки. Запиши їх скорочено олівцем над словом.

Н. в.

Р. в.

Кожен діамант має не менше 58 граней.

5. Сформулюй і запиши два запитання про прочитане. Нехай партнер/партнерка по завданню дасть на них відповіді.

6. Що вам хотілося б дізнатися про скарби, які ховає Земля? Сформулюйте й запишіть три запитання.

До кого можна звернутися по вичерпні відповіді? Пошукайте експертів серед учнів старших класів, учителів, батьків, родичів. Їхні відповіді оформте як стіннівку.

Хованки зі словами

У цих словах заховалися інші. Щоб знайти їх, треба переставити літери. Запиши відповіді.

ІКРА

БРАК

ТОВАР

КРОНА

1. Загадайте одне одному загадки. Чи легко було їх відгадувати? Як у кожній були заховані підказки?
2. Потренуйтеся розгадувати загадки разом з персонажами підручника.

Як розгадувати загадки

Сьогодні Пишеня завітало до Читасі зі збіркою загадок і запитанням:

— Читасю, а ти вмієш відгадувати загадки? Я тут над однією вже пів дня голову ламаю. Може, це й не загадка зовсім? От послухай: **“Стоїть дід над водою з чорною бородою”**.

— Загадка, — усміхнулася Читася. — А чому ж ні?

— Бо дід із чорною бородою і справді може стояти над водою.
— Так, може. Та я знаю відгадку. Це — бузина, такий кущ із дрібними чорними ягодами.

— То це про бузину?! — здивувалося Пишеня. — Бузину я знаю, тільки не розумію, чим вона схожа на діда.

— Грона ягідок бузини можуть нагадувати бороду, особливо коли їх багато, — пояснила Читася й додала: — Проте бузина росте не тільки над водою, а скрізь.

— Та ще й вона жіночого роду, тобто ніякий не дід! — вигукнуло Пишеня і зробило висновок: — Це не дуже вдала загадка, оскільки вона описує предмет не точно. А послухай-но ці.

Пишеня перегорнуло сторінку:

- ☀ Сім братів віком рівні, іменами різні.
- ☀ Біла морква взимку росте.
- ☀ Хату на хаті має, жабам рахунок знає.

— Другу загадку я легко розгадало, — сказало Пишеня, — мені тут допомогли слова “біла” та “взимку”. Це про бурульку.

І остання загадка була не складна. Тут мені жаби допомогли здогадатися, що мовиться про лелеку. А ще я так міркувало: лелеки будують гнізда на житлах людей. От все й зійшлося: хата на хаті.

Цікаві ці загадки. Добре подумавши, їх можна відгадати. А от перша загадка... Знаю, що є близнята чи двійнята. Але щоб семеро — такого, напевне, не буває.

— Зауваж: загадки здебільшого бувають не про людей.

— А й справді. Але що ж це за сім братів? Пальців на руках у нас десять, і вони всі різні, очей та вух по два... Мабуть, це про щось інше.

— Думай, думай, загадковий у тебе сьогодні день.

— День, день!.. Це ж днів у тижні сім! Ура! Днів сім, усі вони однакові, тільки назви в них різні! Дякую тобі, Читасю. Мені здалося, що я навіть трохи порозумнішало за цим відгадуванням.

А ще Пишеня та Читася спробували свої загадки придумувати. Взяло Пишеня олівець і почало розмірковувати:

— Що є в олівця? Тулуб і ніс. Який той тулуб? Довгий, тонкий. А що можна сказати про ніс? Він уміє малювати. На кого олівець схожий? На хлопчика. І що у мене виходить?

- ☀ Довгенький, худенький. По білому полю стрибає, носом сліди залишає.

3. Відгадай загадки, які записало Пишеня.

- ☀ Тітонька по аркушу ходить, за олівцем чистоту наводить.
- ☀ Не грядка, а з рядками. Не сукня, а зшита. Не людина, а розповідає.

4. Придумайте й запишіть загадки про різні предмети. У своїх описах розповідайте про призначення об'єкта, який він на вигляд, порівнюйте з іншими. Згадайте, коли або де його можна побачити.

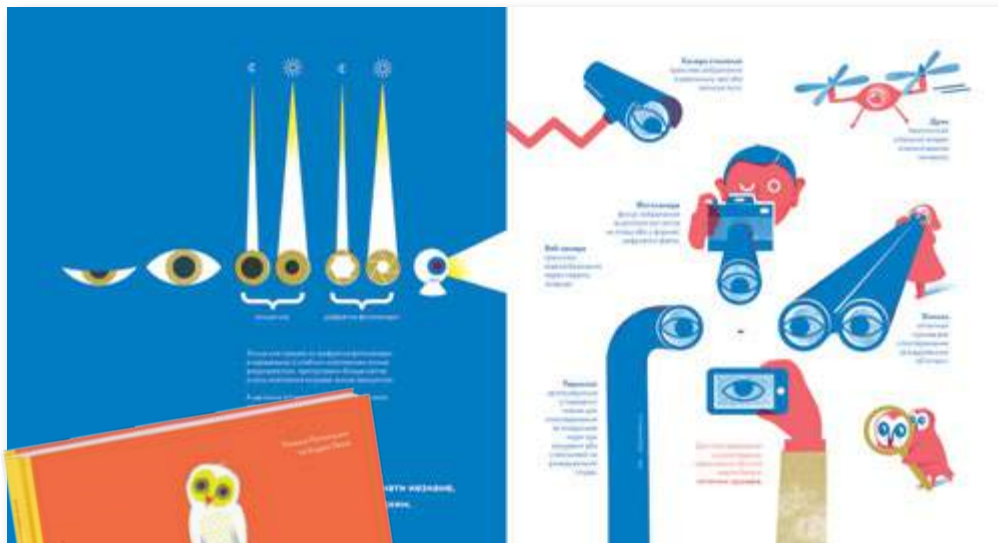
Я так бачу

Урок 111

1. Ознайомся з українською книжкою, яка у 2018 році здобула найвищу нагороду міжнародного конкурсу в галузі дитячої літератури. А 2019 року посіла третє місце в конкурсі "Найгарніші книжки світу".

Щоб розгледіти краще

З книжки Романи Романишин та Андрія Лесева "Я так бачу"

Я дивлюся на світ широко розплющеними очима. Прагну пізнати незнане, подивитися за горизонт. Зрозуміти те, що не є очевидним.

Для спостереження чи розглядання навколишніх об'єктів маємо багато **оптичних приладів**.

Камера стеження транслює зображення в реальному часі або записує його.

Вебкамера транслює відеозображення через мережу Інтернет.

Фотокамера фіксує зображення за допомогою світла на плівці або у форматі цифрового файлу.

Перископ застосовується у підводних човнах для спостереження за поверхнею моря при зануренні або у військовій чи розвідувальній справі.

Бінокль — оптичний прилад для спостереження за віддаленими об'єктами.

Дрон — безпілотний літальний апарат із умонтованою відеокамерою.

2. Чим ця книжка відрізняється від інших?
3. Зверни увагу на оформлення її сторінок: розміщення тексту, малюнків. Чи цікаво було б тобі прочитати цю книжку?
4. Як ти розумієш виділений абзац? Кого він стосується? Чи надихає тебе роздивлятися довкола, пізнавати нове?
5. Обговоріть і запишіть, де потрібні різні оптичні прилади.
6. Якими оптичними приладами користуєшся ти? Для чого? Склади і запиши речення.
7. Випиши з тексту слова з префіксами *роз-*, *під-*, *від-*, *по-*, *за-*, *в-*. Познач у кожному слові префікс і корінь.

Розплющеними, ...

Хованки зі словами

Знайди в цих словах назви чисел і запиши їх у зошит.

СМОРОДИНА

ГЕТРИ

ВІДВАГА

СТОЛИЦЯ

ЛИСТОПАД

ЗОВСІМ

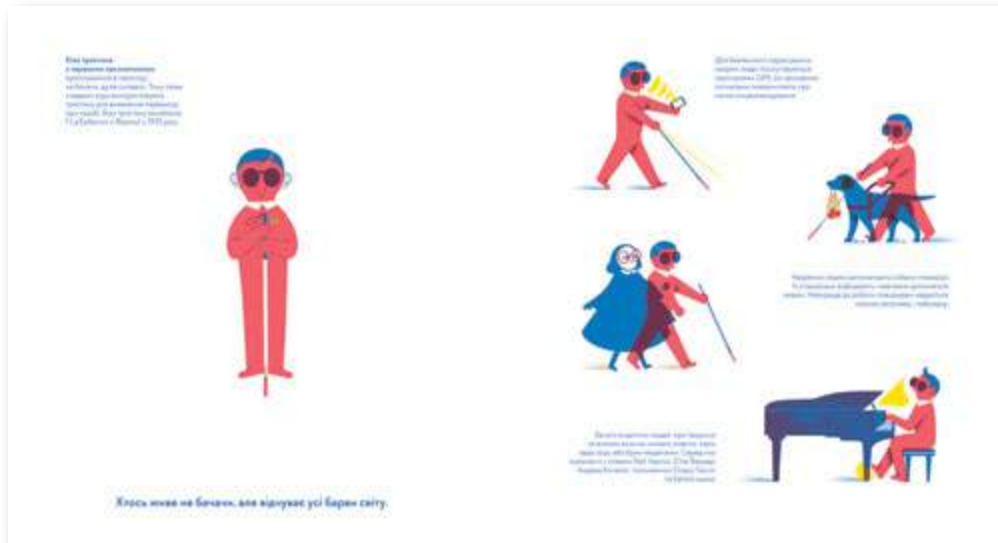
ГОСТРИЙ

1. Розглянь іще кілька сторінок незвичайної книжки та прочитай тексти.

Навпомацки

З книжки Романи Романишин та Андрія Лесева "Я так бачу"

Хтось живе не бачачи, але відчуває усі барви світу.

Орієнтуватися в просторі не бачачи — дуже складно. Тому люди з вадами зору використовують білу тростину з червоним наконечником для виявлення перешкод при ходьбі. Білу тростину винайшла Гії д'Ербемон у Франції 1931 року.

Для безпечного пересування незрячі люди послуговуються пристроями GPS, які звуковими сигналами повідомляють про точне місце їх перебування.

Незрячим людям допомагають собаки-поводирі. Їх спеціально відбирають і навчають. Найкраще до роботи поводитиря надаються породи ретривер і лабрадор.

Багато видатних людей, про яких ми чимало знаємо, мали вади зору або були незрячими. Серед них музиканти і співаки Рей Чарльз, Стіві Вандер, Андреа Бочеллі, письменник Олдос Гакслі та багато інших.

Звуки, запахи, фактури допомагають мандрувати, не заблукати і завжди знайти шлях додому.

Рельєфні смуги і крапки на тротуарах та сходах допомагають людям із вадами зору уникати перешкод і небезпеки на шляху. Вони часто позначені контрастним кольором. Рельєфні смуги позначають напрямок руху, а крапки повідомляють про певну зміну: поворот, сходи, перешкоду попереду тощо.

У місті важливі вказівники **продубльовані** шрифтом Брайля.

Звукові сигнали світлофорів попереджають незрячих, коли можна переходити дорогу.

2. Чи ти помічав/помічала десь пристосування чи позначки, які допомагають орієнтуватися незрячим людям?
3. Зав'яжи однокласнику чи однокласниці очі, візьми за руку та проведи від парти до дошки. Ідучи у зворотному напрямку, не тримай його/її за руку, лише давай голосові інструкції. Придумай дію, яку може виконати партнер/партнерка, та підказками допоможи йому/їй це зробити. Поміняйтеся ролями, а потім обговоріть ваш досвід. Що було комфортно, що допомагало, а що лякало, заважало?
4. Запиши три важливі думки, які виникли в тебе під час уроку.

1. Роззирніться довкола. Чи вдалося помітити щось гарне, те, чим хочеться помилуватися? Обговоріть це.
2. Дивина: художники бачать те саме, що й ми з вами — за-сніжений кущик, синичку, кучугури. Але вміють зобразити ці прості речі так, що вони стають для нас особливими. Розглянь картину Ігоря Роп'яника "Відлига" та прочитай статтю про неї.

Застрибнемо у пейзаж

За статтею Ірини Завалової в журналі "Джміль"

Стриб! Ноги відразу потонули в глибокому снігу, який майже сягає колін, їх огорнув холод. А обличчя, навпаки, лоскочуть теплі промені сонечка. Вони виграють на довгих бурульках, що звисають з даху і крапають, танучи. Чуєте мелодію краплинок? Сніг зсунувся до краю стріхи. Що це означає? Це означає, що після тривалих холодів настала відлига.

Запах свіжого весняного повітря підказує: зимі вже недовго лишилося панувати. Про це й синичка співає. Чуєте її пісню? Підійдіть ближче, розгляньте жовте пір'ячко. Прислухайтесь, як рипить сніг під вашими ногами.

Пройдіть далі, туди, де багато снігу, візьміть його до рук. Який сніг на дотик? Холодний, вологий. Зліпіть кульку або й цілого сніговика — це буде легко, адже сніг за теплої погоди стає м'яким, добре ліпиться, не розсипається.

Звук, що пролунав раптово, змусив озирнутися, прислухатися, поглянути на церкву. Що це? Урочисто дзвонять дзвони.

То як же вдалося художникові змалювати зимовий день так, що, дивлячись на картину, ми відчуваємо запахи й звуки, тепло

сонця, холод снігу? Придивіться уважно до картини, і вам відкриються її секрети.

На передньому плані можна розгледіти найдрібніші деталі — кожну щілинку в колодах, з яких складено хату, краплинки, які падають з величезних бурульок, найтонші гілочки дерева та лапки синички. Другий план художник змалював м'якшими, спокійнішими тонами, а ще далі дерева такі світлі, що їхні обриси майже губляться. Усе зображено саме так, як ми бачимо в реальному житті. Тому так легко уявити себе на картині.

3. Чи сподобалася тобі уявна прогулянка картиною? Які емоції вона викликала? Наступного разу, коли побачиш десь пейзаж, спробуй застосувати цей прийом.
4. Чи любиш ти дивитися на картини? А у вікно?
5. Розгляньте картини Олега Шупляка "Додому, до рідних гнізд" та "Автопортрет". Поговоріть про те, що кожен з вас на них бачить, що подобається.

6. Підійди до вікна і споглядай те, що з нього видно, не менше 5 хвилин. Фокусуй увагу на тому, що бачиш, навіть якщо хочеться відвести погляд. Запиши в зошиті, що особливого ти помітив/помітила під час спостереження.
7. Вибери речення з тексту, прочитай його кілька разів і запам'ятай. Продиктуй партнерові/партнерці по завданню. Перевірте, чи все записано правильно.

Моя книжка

Уяви, що твій персонаж отримав у подарунок шапку-невидимку. Що він чи вона робитиме? Які пригоди чекають на нього/неї? Скористайся порадами майстрині й напиши нову главу своєї книжки.

Письменницький майстер-клас

За книжкою Тані Стус "Письмонавтика.
Курс літературної творчості для дітей"

- Ти вже знаєш, про що і навіщо хочеш розповісти свою історію. І розумієш, що непогано було б упродовж усієї оповіді утримувати увагу читача. Для цього є залізне правило: недоговорюй. Оповідай історію, розкривай вчинки та характери персонажів поступово, натякай на розгадки непомітно. Думай про те, які почуття та емоції хочеш викликати у читача.

Далеко-далеко за лісами, мо-
рями, долинами жила чарівни-
ця на ім'я Марія.
Вона була дуже добра і
розуміла мову усіх тварин,
а тварини розуміли її.
Якось почалася сильна гроза,
Марія одразу полетіла до тва-
рин і накрила усіх чарівною
оболонкою. Тварини були
дуже вдячні. Потім чарівни-
ця зробила для них велику
печеру.

- Постійно підкидай дрова у вогнище уяви й читацького очікування. Для цього знадобляться цікаві, яскраві деталі, які допоможуть створювати настрої та образи.
- Порівняй речення та обери те, яке інтригує, зацікавлює.

Чорна кішка перебігла
через дорогу.

Настала весна.

Раптом мені стало страшно.
Чорний пухнастий хвіст замів
дорогу переді мною.

Того ранку світ набув ледве
відчутних зелених відтінків.

- Пошукай у своєму тексті фрази, які можна зробити такими, що інтригують.

Цікава ідея

Якщо твій персонаж розмовляє з кимось, намалюй його чи її, а репліку напиши в бульбашці, як у мене.

Вживай яскраві слова
у своїй розповіді!

передовсім
збентежено
поплентався обмаль
невловимий
сподівається
даремно
зметикували
бідолашний
відчайдушний